

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת נשא תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון אלף תמ"ד

דרשת פרקי אבות

על הן הן ועל לאו לאו (רש"י שמות כ-א). ולכאורה יש להבין הלא כל מצוה יש לה פרטים למאות, מה מותר ומה אסור, ואיך יכלו לקבל על עצמם מצוה כאשר אין הם יודעים מהותה. ולדוגמא כאשר נצטוו על מצות שבת, ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה, מה זה מלאכה, מה נכנס בגדר מלאכה ומה לא, ואיך מהני הקבלה, הלא המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו', אף על פי שקנו מידו לא נשתעבד (רמב"ם ה' מכירה יא-טז), דאין דרך בני אדם לשעבד נפשו בדבר שאינו יודע הקצבה (סמ"ע חו"מ סימן רו סק"ס), ואם כן מה מהני הקבלה שאמרו על הן הן ועל לאו לאו. והחיד"א בספרו אהבת דוד (שבת כלה דרוש ח) העיר על עצם אמירת נעשה ונשמע, אי נחשב לקבלה, דהוי דבר שאינו קצוב, שלא ידעו כמה מצות ואזהרות יש בתורה ומה תוכנם ע"ש. (ועיין בשפע חיים לשבועות דרוש יב). – ולא עוד, הלא בשבת ניתנה תורה (שבת פו:), ומה עשו ישראל כאשר שבו לביתם, שקיבלו על עצמם לא תעשה כל מלאכה, מהו המלאכה האסורה.

ונראה לומר כי בשעת מתן תורה האיר ה' את עיני ישראל ברוח של קדושה, שהשיגו עומק כל מצוה ומצוה בכל פרטיה, מה מותר להם לעשות ומה לא, וקיבלו עליהם כל מצוה לקיימה בכל פרטיה, שהרי השיגו מעצמם כל חלקי המצוה. ומהיכן זכו להשגה זו, יש לומר דכיון שקבלו על עצמם לקיים התורה באמירת נעשה ונשמע, ואז ניתן לכל אחד מישראל שני כתרים מזוי שכינה, על ידי זה השכילו לדעת במתן תורה, כל מצוה ומצוה בפרטי פרטותיה.

*

אך יש לומר בזה עוד, דלכאורה תקשה איך אנו קורין המעמד הנבחר בהר סיני, בשם מתן תורה, הלא בסיני ניתנה רק עשר מצות, שזהו רק אחד מששים מכל מצות ה', ולא קיבלו על עצמם רק עשרת הדברות, ואיך קורין זאת

במשנה (אבות א-א) משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים וכו'. ויש לדקדק למה במשה נאמר 'ומסרה' ליהושע, ושוב אמר רק ויהושע לזקנים. – ולהלן במשנה (א-ד) הזהיר התנא על חשיבות הדביקות לחכמי ישראל, יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם.

ונראה בהקדם מאמרים בגמרא (שבת פח.). דרש רב סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים [מזוי שכינה], אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום [כל אחד ואחד נטל כתרי] שנאמר (שמות לג-ג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי חמא ברבי חנינא בחורב טענו [הכתרים], בחורב פרקו. בחורב טענו כדאמרן [והכי משמע את עדים אשר היו להם מהר חורב], בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגוי [דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב]. אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח [אותו עדי] את האהל [לשון בהלו נרו (איוב כט-ג)], והוא היה קירון עור פניו ע"כ. ויש להבין עומק ענין הכתרים ואורה שזכו בהן ישראל במתן תורה, ושוב ניטלה מהם וניתנה למשה.

עוד בגמרא (שם פח:) אמר רבי יוחנן מאי דכתיב ה' יתן אומר המבשרות צבא רב (תהלים סח-יב), כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות ע"כ. ובפשוטו הכוונה, דלכל אומה יש לה שפה מיוחדת, ונחלק כל דיבור לכל אומה כלשונה. אך יש בזה עוד.

ונראה דהנה בסיני ניתנו עשרת הדברות, וכל דיבור ודיבור קבלו ישראל על עצמם לקיימם, והיו עונין

ונטה לו מחוץ למחנה וגו', והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד (שמות לג-ו). והיינו שעד החטא העגל השיגו ישראל כל התורה כולה בהר סיני, והשני כתרים שעליהם היה מאיר לפנייהם כל דברי התורה הזאת. אבל כאשר ויתנצלו את בני ישראל את עדים מהר חורב, שניטל מהם הכתרים, ומשה יקח את האהל, וכולן זכה משה ונטלן, ומאז הוצרכו לשאול כל דבר את משה רבינו, לכן רק אז הקים משה את האהל מועד, בית ועד למבקשי תורה, והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד. ודקדק לומר כל מבקש הוי"ה, דאיתא בתרגום יונתן (שמות לב-ה) כי על הכתרים היה חקוק עליה השם המפורש ע"ש. וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מז). ואם כן עד שהיו להם השני כתרים הרי היה שם המפורש עליהם, ומשם השיגו בעצמם, ולא הוצרכו לאהל מועד ללכת לשאול את משה, ורק כאשר ניטל הכתרים, והיה כל מבקש הוי"ה, ההארה מהשם שהיה חקוק עליו, יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה, שכולן זכה משה ונטלן.

*

ובזה יתבאר עוד, הא דאיתא בגמרא (נדה ל) דהולד במעי אמו, נר דלוק לו על ראשו, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, ומלמדים אותו כל התורה כולה, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה וכו' ע"ש. ויפלא מהו התועלת שמתחלה מלמדין אותה כל התורה כולה, ואחר כך המלאך סטרו. ומבואר בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה ד"ה משוך), כי אלולי זה לא היה באפשרי להנשמה בבואה אל הגוף החומרי להתגבר עליו לשבר תאוותו, וההכרח ללמדו כל התורה, שעל ידה יכול לשבר כח ותאוות הגוף. ועוד, אם לא היו מלמדין אותו, לא היה באפשרי לקבל וללמוד אחר כך את התורה, לכן מלמדין אותה מתחלה כדי שאחר כך בנקל תוכל לקבל וללמוד התורה. אך אם היה נשאר כך בלתי סטירת המלאך, לא היה תועלת בבריאתו כלל, כי לא היה צריך שום עבודה ופעולה לעבוד ולשבר כח התאוה, כי היה כבר מלא תורה כאשר היו מלמדין אותו מתחלה בקדושה, בא המלאך וסטרו על פיו ומשכחו. אך אף על פי כן נשאר הרושם שנרשם בו בזה שהיו מלמדין אותו כל התורה, וצריך האדם לעבוד בכל כחו והתאמצותו לעורר את הרושם הנרשם בו לבוא אל המעלה שהיה בו קודם בריאתו כמו שהיה במחצבתו מתחת כסא הכבוד ע"כ.

ואיתא במפרשים דזה דומה לנר שכבר הודלק והובהב פעם אחת, אף שאחר כך כבה, קל להדליקו יותר מנר שעדיין לא דלק כלל. וכמו כן נר ה' נשמת אדם (משלי כ-ז), שבכח התורה שלמד במעי אמו, אף שאחר כך שכח לימודו, קל יותר ללמוד ולהשיג, כי נשאר בו רושם ממה שלמד בטרם לידתו. ועל דרך זה מצינו בטבע, שמים שכבר נתחממו פעם אחת, אף שכבר נצטנן, עם כל זה כשחוזר ומחממן, בקל יתחמם המים בפעם השני.

קבלת התורה. והלא גם במרה נצטוו ישראל עשר מצות (סנהדרין נו:), ואין זה יום מתן תורה. אך הענין הוא, דאיתא במדרש (במדב"ר יג-טז) דבעשרת הדברות נכללו כל התרי"ג מצות, וכמו שנאמר (שמות כד-ב) ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם (רש"י שם). ומבואר בבעל הטורים (כ"ה) דבעשרת הדברות יש תר"כ אותיות, כנגד תרי"ג מצות דאורייתא ושבע מצות של בני נח, וסימנם כת"ר תורה ע"כ. ובמגלה עמוקות (אופן קצו) כתב, דכת"ר תיבות נגד תרי"ג מצות מן התורה ושבע מצות דרבנן (עיין בני יששכר כסלו ג-לב). ומעתה יש לומר, שישראל במתן תורה השיגו כל הכת"ר מצות שנרמזו בכת"ר אותיות שבעשרת הדברות. והיינו שבכל דיבור ודיבור, השיגו בכל אות ואות מצוה אחת שנרמזה בו. וכאשר קבלו על עצמם כל דיבור ודיבור, קבלו על עצמם כל התרי"ג מצות שנכללו בתוכה. וכל זה זכו מהאור הגדול של זיו השכינה שנשפע עליהם מהשני כתרים. ועל כן הארה זו של זיו השכינה מתואר בתואר 'כתר', שעל ידי האור ההוא זכו להשיג כל התרי"ג מצות ופרטיה שנרמזים בכת"ר האותיות שבעשרת הדברות.

ומעתה שפיר מובן מה שאנו קורין יום זה זמן מתן תורתנו, כי אז זכו לקבל כל התורה כולה מאת ה', שכיוונו בהכת"ר אותיות כל הכת"ר מצות שבתורה, ואמרו על כולן על הן ועל לאו לאו. ויש לומר דלכן ניתנה להם מן השמים שני כתרים, כי בהתורה יש חלק הנגלה ולעומת זה חלק הנסתר, ובאור ההוא זכו להשיג בכל מצוה שנרמזה בעשרת הדברות כל פרטיה, הן בנגלות התורה והן בסודותיה.

והנה ידוע כי לתורה יש שבעים פנים (במדב"ר יג-טז), ובעת מתן תורה כאשר זכו להשיג כל המצות בפרטותיה, זכו להשיג גם בכל מצוה השבעים פנים שיש לתורה. ועל זה רמזו, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות, לא רק לאומות העולם, אלא גם לישראל נתגלה הארה לכל דיבור שבעים פנים לתורה. ועל זה נאמר ה' יתן אומר המבשרות צבא רב.

*

אמנם ראו מה החטא גורם, שכאשר חטאו ישראל בעגל, באו מלאכי חבלה ופירקום, ונאבד מהם הארה זו שבתורה שהשיגו על ידי השני כתרים. ויתכן שעד החטא העגל היה כל אחד מישראל יודע כל התורה כולה כפי חלקו בהתורה, ורק כאשר ניטל מהם הכתרים, ניטלה מהם הארה זו, וכולן זכה משה ונטלן, ומאז הוצרכו ללמוד כל פרטי התורה ממשה רבינו.

ובזה היה נראה לבאר המשך הכתובים, ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, ומשה יקח את האהל

ונראה דזה גם כן הטעם, שגר דלוק על ראשו ורואה מסוף העולם ועד סופו, דאיתא בגמרא (חגיגה יב.) אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, וכיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנוז מהן, שנאמר (איוב לח-טו) וימנע מרשעים אורם. ולמי גנוז, לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (בראשית א-ד) וירא אלקים את האור כי טוב, ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג-ג) אמרו צדיק כי טוב ע"כ. ומבואר בבני יששכר (כסלו ב-ג), דכתבו קדמונינו בעלי רוח הקודש (וזה"ק ח"א מז.) דגנוז בתורה. על כן נקראת התורה אור. ועל כן חכם בחכמת התורה עדיף מנביא (בבא בתרא יב.), כי על ידי התורה יתגלה לו אור הגנוז בכל פעם, וכל אחד כפי עסקו ועמלו בתורה. ועל ידי אור הגנוז יכול להביט בכל פעם נסתרות מסוף העולם וכו' (מה שאין כן הנביא, לא בכל פעם תתגלה לו הנבואה). ובעבור זה רואים הצדיקים ראייה רוחנית למרחוק גם בעולמות העליונים כל אחד כפי השגתו בתורה, וכפי מה שמשיג שם מאותו האור הראשון הגנוז ע"כ. ולכן כדי שיוכל החומר העכור להגיע בתורתו למדריגה זו, לראות מסוף העולם ועד סופו על ידי תורתו, על כן הוצרך לזה במעי אמו שיהא נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו.

וייש להבין, דלכאורה הא דמלאך לומד כל התורה כולה להולד במעי אמו, זהו רק ממתן תורה ואילך, אבל קודם שניתנה תורה, מהו הענין ללמדו תורה ושוב להשכיחו. ואם כן דורו של יציאת מצרים שנולדו קודם מתן תורה, לא למד המלאך עמהם כל התורה כולה במעי אמם, ואיך נתעלו כל כך בתורתם, שנתעלו מאד בקדושת תורתם כמבואר בחז"ל (בבא בתרא עג.) שמתו מדבר דמו כמאן דמיבסמי [בפנים צהובות כשתויי יין]. אמנם גם הם עברו מצב זה, שהרי במתן תורה קיבלו השני כתרים מזוי השכינה, וזכו להשיג אז כל הכת"ר מצות התורה בכל פרטיה, ושוב כאשר ניטלה זאת מהם בחטא העגל, באו לשכחת התורה, והוצרכו לעמול על תורתם. ומה שלמדו כל התורה בהכתרים, עמדה להם אחר כך שיוכלו להשיג בעמלם כל התורה כולה אחר זה.

*

והנה אחר שחטאו בחטא העגל ניטל מכל ישראל השגתם בתורה שהיה להם על ידי הכתרים, ולא נשאר רק משה רבינו שידע כל התורה כולה, ומשה יקח את האהל, והוצרך כל אחד להיות תלמיד לפני רבו משה, וכל מבקש ה' יצא אל אהל מועד. ובבוא זמן הסתלקותו של משה, צוה עליו ה', קח לך את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו, וסמכת את ידך עליו (במדבר כז-יח). ויעש משה כאשר צוה ה' אותו וגו', ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו (כז-כב). וברש"י בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את

ידך, והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש, ומלאו חכמתו בעין יפה ע"כ.

והנה אמרו חז"ל (תמורה טז.) אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו, רבי, כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (שמות לג-א). מיד תשש כחו של יהושע [בעון שגרם להחליש דעתו של משה, שנצטער משה על יהושע בעצמו שיהא גדול כמותו], ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות, ועמדו כל ישראל להרגו. אמר לו הקב"ה, לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה. ואמרו (שם) עוד, אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו ליהושע, שאל. אמר להו לא בשמים היא (דברים ל-ב). אמרו לו לשמואל, שאל. אמר להם אלה המצות (ויקרא כז-לח), שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה ע"כ. הרי לנו כי נשכח מיהושע מתחלה שלש מאות הלכות, ושוב בימי אבלו עוד שלשת אלפים הלכות. וכנראה מה שנעלם גם מיהושע בימי אבלו של משה היתה גם כן מהחלישות הדעת שגרם למשה רבו. ואם כן כאשר מסר יהושע אחר כך התורה להזקנים, לא מסר כבר כל מה שהוא קיבל ממשה, שהרי נשכח ממנו כבר אלפי הלכות, ועל כן דייק, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, היינו שכל מה שהוא קיבל מסר אחר כך ליהושע, ואם כי לא נצטוו למסור לו כל מעלותיו בתורה אלא ביד אחד, משה בטוב עינו כל מה שקיבל הוא בסיני מסרה ליהושע. אבל ביהושע לא נאמר 'ומסרה' לזקנים, כי הוא לא היה בידו למסור כל מה שנמסר לו ממשה, שחלקי התורה כבר נשכחו ממנו, אלא 'יהושע לזקנים', מה שנשאר בידו הנחיל אחר כך להזקנים.

*

והנה מצינו בשלמה המלך שאמר עליו הכתוב, ויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד, ורחב לב כחול אשר על שפת הים, ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים, ויחכם מכל האדם וגו', וידבר שלשת אלפים משל וגו' (מלכים א ה-ט). ונראה כי פרשה זו של יהושע היא מוסר השכל על חיוב כבוד רבו וחכמי ישראל. הלא יהושע היה תלמיד נאמן למשה רבינו, לא ימיש מתוך האהל כל ימי חייו אפילו שעה אחת. וכאשר עלה משה לשמים, נטה יהושע אהלו אצל ההר, ונתעכב שם כל ארבעים יום לבדו, אולי ירד משה, ולא יהיה רגע לבדו בלי משמש. ולעומת זה האהבה של משה אליו היתה בלי גבול, שסמך משה את שתי ידיו עליו יותר ממה שצוהו, ועשאו כלי מלא וגדוש. ועם כל זה כאשר גרם חלישת הדעת לרבו נשכח ממנו חלקים רבים של תורה. ומבואר במעשה רוקח (פ' וילך) שזה היה שליח התורה שקיבל ממשה רבינו ע"ש.

כן חכמי ישראל, הפוגע בהם לא נכוה ונענש בשביל שהם מענישים אותו, אלא כל גופן אש, ואש שורף בטבע גם כאשר יהיה לו תירוצים הגונים על מעשיו. וגם כאשר הם ענוים ושפלים בעיני עצמם, ולא ניכר בהם אש, הרי הם כגחלת של מתכות, או כגחלים עוממות, שלא ניכר בהם האש מבחוץ, והנוגע בהם נכוה. ועל כן כאשר יהושע החליש דעתו של משה פגע בו מדת הדין בטבע, ונשכח ממנו חלק תורתו.

ולעומת זה מצינו גודל השכר של מכבדי התורה, שנפתחו להם מעינות של תורה להרביץ תורה לרבים, וכמו שסיפרו חז"ל (יומא נג). רבא כי הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד דהוו מנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא. אמרו ליה לרב יוסף [שהוא היה מאור עינים ואינו מכיר בדבר], הכי קא עביד רבא. אמר להו יהא רעוא דתרום רישך אכולה כרכא [תהיה ראש ישיבת הכרך] ע"כ. ופירש במהרש"א, רצה לומר בימי אביי היו ב' ישיבות, דהיינו ישיבת אביי וישיבת רבא בב' כרכין, וברכו רב יוסף שיהיה ראש ישיבה לב' הישיבות שבב' הכרכים. וכן הוה ליה, כשמת אביי בא ישיבת אביי לרבא, כמפורש פרק הרואה (ברכות נו). בחלומות דבר הדיא ע"כ. – והיינו כי המכבד את רבו יתכן שיהא לו כוונה לטובת עצמו, להחניף לרבו כדי שבמשך הימים יהא לו תועלת מזה כאשר יוצרך לטובת רבו. אבל רב יוסף היה סגי נהור, ורבא ידע כי אין רבו רואה ויודע בכבודו שעושה לו, ועשהו רק למען כבוד התורה, וכמו שמכבדין ספר תורה, על כן זכה בשכרו להתעלות בהרבצת תורתו.

והנה שלמה המלך זכה לחכמה מופלגת יותר מכל אדם, שהחכים יותר מאדם הראשון, ומאברהם אבינו, וממשה רבינו (בבא בתרא טו), ואם יעמדו כל ישראל לצד אחד ושלמה לצד אחד, חכמתו גדולה משלהן (תנחומא חקת ו). ואם כן החכים את רבותיו הרבה פעמים, ובקל היה יכול להשתבח עצמו במעלותיו נגד רבותיו וכל חכמי ישראל שהיו בדורו, שחכמתם כקליפת השום נגד חכמת שלמה. אמנם שלמה המלך נתן נגד עיניו תמיד לזכור מה היה ביהושע שהשתבח עצמו נגד משה, שנשכח ממנו שלשת אלפים הלכות. וזהו יודבר שלמה שלשת אלפים משל, העובדא של יהושע ששכח שלשת אלפים הלכות, לקח להיות למשל לו ולאחרים, איך יש להזהר שלא לפגוע בחכמי ישראל ולגרום להם חלישות הדעת. כי הרי משה רבינו עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, כבודו לא נחשב בעיניו כלום, עם כל זה כאשר פגע יהושע בכבודו, נסתלקה ממנו החכמה.

וביאורו הוא דאיתא במשנה (אבות ב.) הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה. וביאר ברבינו יונה, משל למתחמם כנגד האור, אם עמד ממנו ברחוק כראוי לו, נמצא נהנה ואינו נכוה. ואם קרב יותר מדאי, נמצא נכוה. כך המתחמם כנגד אורן של חכמים ונהנה מחכמתם, צריך לעמוד לפנייהם מתוך אימה ויראה וכובד ראש, ואל ינהג קלות ראש בפניהם, ואל יקרב להם יותר ממה שהקריבוהו, שמדה זו מרחקתו ומחייבתו עונש גדול ע"כ.

והיינו כי האש שורף בטבע כל הנוגע בו, וגם כאשר יש לו סיבה טובה לנגוע בו, מכל מקום יכוה וישרף. וכמו

סעודה שלישית

ובפשוטו יש לומר, דאיתא בגמרא (שבת פז) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו, מאי דרש, היום ומחר (שמות יט-כ), היום כמחר, מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו, ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ע"כ. ואם כן הן אמת שזמן קבלת התורה בפועל היתה רק בשבעה לחודש, אבל הזמן של 'מתן' תורה, הזמן שקבע ה' לנתינת התורה היה כבר בששה לחודש, ושפיר הוי זמן מתן תורתנו.

*

ובאמת מה שהראה ה' בששי בסיון, שהכניע עצמו לדעתו של משה, שאם כי אמר ה' מתחלה כי

מתחלה נקדים עוד פרפרת הנוגע אל מה שדברנו היום בפרקי אבות. הנה ידוע קושיית המגן אברהם (סימן תצד) על מה שאנו אומרים בחג השבועות זמן מתן תורתנו, הלא התורה ניתנה רק בשבעה בסיון, ואיך אנו אומרים ביום הששי זמן מתן תורתנו. גם להבין למה אנו קורין אותו זמן 'מתן' תורתנו, ולא זמן 'קבלת' תורתנו, שהרי זהו העיקר שבני ישראל קיבלו את התורה, כי הנתינה הרי רצה ה' ליתן גם לאומות העולם. ה' מסיני בא וזרח משעיר למו והופיע מהר פארן (דברים לג-ב), ואמרו (עבודה זרה ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן. אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה ע"כ. אם כן עיקר החשיבות היא הקבלה, ולמה אומרים זמן 'מתן' תורתנו.

ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם, לא ירדה השכינה אז כדי לעשות רצון משה שהוסיף יום אחד מדעתו, זה הדבר היא שורש נתינת התורה לישראל, שיש לבני ישראל להכניע עצמם לדעת חכמי התורה, וכמו שנצטוונו לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים יז-יא). וכתוב בחינוך (מצוה תצו) ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצוה, אמרו זכרונם לברכה (ספרי שם) לא תסור ממנו ימין ושמאל, אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, לא תסור ממצותם. כלומר שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים, אין ראוי לנו לחלוק עליהם, אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו, שבזה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם והפסד האומה לגמרי. ומפני ענינים אלה נמסרה כוונת התורה אל חכמי ישראל ע"כ.

ובחידושי מסכת נדה (מא: ד"ה דאזלא) הוסיף עוד, דכמו כן לענין מה שנתרפאו חולי ישראל במתן תורה (עיין רש"י שמות כ-טו), שהיה רצון הקב"ה לרפאות חוליהם ביום ששי על ידי שיתן התורה באותו יום, אלא משה רבינו הוסיף יום אחד. מכל מקום נראה דלא הפסידו חולי ישראל על ידי זה, ולא יצא תקלה מתקנת משה רבינו, ונתרפאו כולם ביום ששי בלי ספק ע"כ.

ולכאורה עדיפא יש להקשות על מה שאיחר משה קבלת התורה ביום אחד, דבזה חיסר מהם לא רק עניני גשמיים של רפואה וחיים, אשר זה יוכל ה' להקדים ביום אחד, אלא חיסר מהם מצות לימוד התורה יום אחד, שהיו מרויחין אם ניתנה תורה בששה בסיון. אך לפי מה שדברנו היום (בפרקי אבות) שעל ידי האור של הכתרים השיגו הארה בתורה, יש לומר דביום הששי כאשר הגיע הזמן שקבע השכינה לנתינת התורה, האיר לפניהם אור התורה מזיו השכינה שעליהם, והשיגו מדעתם אז כל התורה, ועל דרך שהשיג אברהם התורה קודם שניתנה (יומא כח:), וממילא לא נחסר מהם מצות לימוד התורה, שהשיגו הכל כבר ביום הששי. – וממילא אתי שפיר שאנו קורין ששי בסיון זמן מתן תורתנו, כי ביום ההוא השיגו ישראל כל התורה, והיה אז הזמן שניתן להם השגת התורה מאת ה', ורק קבלת התורה בפועל היה ביום השביעי.

ועיין בקדושת לוי (ריש קדושה ראשונה לפורים) שכתב, דלכן אמרו (שבת קמו.) ש'במעמד הר סיני' פסקה זוהמתן, ולא אמרו 'במתן תורה' פסקו זוהמתן, שבמעמד הר סיני בעצמו והכנתן למתן תורה נפסקה זוהמתן. וכיון שפסקו זוהמתן השיגו התורה, שהתורה היא הרמ"ח אברים הרוחניים ושס"ה גידים הרוחניים, ונדבק האור השכל באור מצות, כי הוא הכל אחד. וזה (הגדה של פסח) אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, כלומר כיון שקרבנו להר סיני או פסקה זוהמתן והשיגו את התורה עד שלא ניתנה כמו שהשיג אברהם אבינו ע"ה, ולכן אפילו לא נתן לנו את התורה דיינו. ועיין באלשיך הקדוש (על שיר השירים) אשר הוא כתב כדברים האלה ע"כ.

ובסוף מאמרי חג השבועות הוסיף, דלכן אנו אומרים בששה בסיון זמן מתן תורתנו, שלדורות מקבלים הארת נתינת התורה בששה בסיון, שהיתה אז במחשבתו ודיבורו כביכול ליתן התורה, וכבר היו הכל מוכנים ע"כ.

ובספר הדרש והעיון כתוב לפרש בזה הכתוב, ויהי קול השופר הולך וחוק מאד, משה ידבר והאלקים יעננו בקול (יט-טו). ולכאורה היה הכתוב צריך לומר בלשון עבר, משה דבר והאלקים ענהו בקול. אך הכוונה היא, שקול השופר הנשמע לישראל רק אחר יום השלישי, הכריז ואמר, כי לתמיד לדורי דורות, כאשר 'משה ידבר', כלומר מנהיגי הדור שהם מכוונים בשם משה, כאשר משה ידבר דברו, יהא ידוע לכל, כי 'האלקים יעננו בקול', שזהו קול האלקים והסכמתו נתונה על זה ע"כ.

ובהנהגת ה' במתן תורה מצינו עדיפא מזה, שהרי חכמי ישראל אין אומרים שום דבר מדעתם, אלא הם מבינים עומק כוונת ה' בתורתו שצוה לעשות כן, אבל משה הוסיף יום אחד 'מדעתו', ועם כל זה ה' הסכים על ידו. ובזה נכלל, כי ישראל קדושים כאשר שואלים עצה מחכמי ישראל, גם כאשר אין הם משיבים גילוי מן השמים, אלא מייעצים מדעתו, וכמו שהוסיף משה יום אחד מדעתו, אז רצון יראיו יעשה, וה' מסכים על דבריהם, לעשות רצונם וברכתם.

*

אך נראה עוד, דהנה בדרשות חתם סופר (לשבועות רצב:) פירש, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום (דברים ד-ד), וקשה מאי רבותיה, בשלמא כל איש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו במגפה כ"ד אלף, היא חידוש, דאין דרך שיעשה פתגם הרעה מהרה, אבל הדבקים נשאר חיים אין חידוש. ועוד מאי טעמא אמר 'דבקים' ולא 'חשקים' וחפצים' החשוב יותר (עיין ב"ר פ-פז). ועוד 'היום', על איזה יום נתכוון. ונראה כי משה רבינו ע"ה במתן תורה הוסיף יום אחד מדעתו ולא ניתנה תורה עד יום שביעי, ומשניתנה תורה פסקה מיתה מישראל (עבודה זרה ה.). והנה ח"ו האריך משה שליטת מלאך המות על ישראל יום אחד. וצריך לומר

*

בפרשת היום כתיב, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה', ואשמה הנפש ההוא, והתודו את חטאתם אשר עשו, והשיב את אשמו בראשו (ה-ו). ונראה דהנה ידוע כי תשובה מיראה זדונות נעשו כשגגות, ובתשובה מאהבה זדונות מתהפכים לזכיות (יומא פו.). והכתוב אומר והזרתם את בני ישראל מטומאתם (ויקרא טו-לא). וכתב בשפת אמת שהוא גם כן מלשון נזר ועטרה, כי כשזוכין בני ישראל לפרוש מן הטומאה, בהיותם בעולם הזה תוך הטומאות, הוא שבח גדול להם עכדה"ק. ועל פי דרכו יש לומר, דהרי בתשובה מאהבה זדונות נעשו זכיות, והו תכלית העבודה להעלות כל המעשים שעשה על פני תבל, שיהיה ממנו נזר ועטרה לאדון הכל. ועל זה אמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם, שיגיעו לידי מדריגה, שגם מטומאתם יעשו נזר, שישבו לה' מתוך אהבה, בנים אתם לה' אלתיכם, ומתוך זה יעשו מהטומאה עצמה נזר ועטרה. והו שאמר הכתוב, שכאשר יעשו תשובה על עונותיהם, והתודו את חטאתם, אז 'והשיב את אשמו בראשו', שבתשובה מאהבה הוא עושה מהאשם עצמו נזר על ראשו.

החיד"א (מדבר קדמות ת-יה) דארבעה חלוקי כפרה אינם רק להשב מיראה, אבל השב מאהבה אין צריך לארבעה חלוקי כפרה, רק מתכפר הכל בתשובה לבדה. וסיים עלה דכיון שפסק כן רב מובהק בדורו בבית דין של מטה, פוסקין כן להלכה בבית דין של מעלה ע"כ. ועל כן צוה עליו הכתוב כאן, דכיון שיש בחטאו חילול השם, אשר לא יכופר בוידוי ותשובה לבד לגמרי, על כן עצה היעוצה לו להגיע לידי מדה שיעשה תשובה מאהבה, אשר אז יתהוה מעונו כתר תפארה, 'והשיב את אשמו בראשו', ואז יתכפר ויתמרק החטא כולו.

*

ולשמוחה חתן כלה יש להוסיף, כי הכתוב אומר (שיר ג-יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ומצינו כן בימי קדם, שהיו מעטרין את החתן בעטרות חתנים, והכלה בעטרות כלות, וכדאיתא במשנה (סוטה מט.) בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים, בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ע"ש. ויש לבאר ענין העטרה שעיטרו את החתן והכלה, דאיתא בירושלמי (בכורים ג-ג, הובא ברש"י בראשית לו-ג) דהנושא אשה מוחלין לו העונות ע"כ. ובקדושת לוי (מאמרי שבועות) דכיון דמוחלין לחתן ודאי מוחלין גם כן לכלה, דמאי בינייהו, תרווייהו נשואים זה לזה ע"כ. ודבר פשוט דכל זה הוא רק בעושה תשובה, דבלי תשובה אין כפרת עון, וכמבואר בטורי זהב (א"ח סימן רמב), ויום חופתו מהני שאין צריך לד' חלוקי כפרה.

ולפי מה שנתבאר, הרי כאשר עושין תשובה מאהבה, לא רק שנמחלו עונותיהם, אלא מהחטאים הללו שנתהפכו לזכיות נעשו לו נזר ועטרה. ועל כן היו מעטרין החתנים והכלות עם עטרות, להזכירם על גודל מעלת תשובה מאהבה, שיכולין לזכות להעשות מהם עטרה על ראשיהם. והו ענין העטרה שעטרה לו 'אמו' ביום חתונתו, כי אם לבינה תקרא (משלי ב-ג), ובינה זו תשובה, כדכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו (ישעיה ו-ז), וביום חתונתו על ידי כח התשובה מאהבה מתהפכין העונות לעטרות. וביום חתונתו ויום שמחת לבו, כאשר מתבונן בכל הטובות שעשה לו ה' מיום שנולד עד שהגיע ליום הזה, מתעורר האהבה המסותרת בלב כל אדם, ושב לה' בכל לבו, ויוצאין בעטרות חתנים ובעטרות כלות.

*

ויש להוסיף עוד, כי פרשה זו מיירי בחטא של גזל הגר, וכתב בתורת משה (בפרשתנו כו.) דזהו שאמר הכתוב, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא. דהרי כתבו התוספות (עבודה זרה ג. ד"ה כהנים) בני ישראל נקראים 'אדם' ואומות העולם 'האדם', על כן זה שכפר בפקדונו של גר ונשבע לשקר, הרי זה הגר מחלל ה' ומתחרט על שנדבק באומה זו, על כן תיאר אותו הגר 'האדם', כמו גוי, והיינו איש או אשה מישראל כי יעשו מכל חטאת 'האדם' דייקא, למעול מעל בה' היינו חילול השם, על כן ואשמה הנפש ההיא, כי חילול השם לא יכופר עד ימות (יומא שם) ע"כ.

והכוונה כי אמרו (שם) דרבי ישמעאל היה דורש ארבעה חלוקי כפרה, עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה, אינו זו משם עד שמוחלין לו. עבר על לא תעשה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. עבר על כריתות ומיתות בית דין וכו' יסורין ממרקין וכו'. אבל מי שיש חילול השם בידו, אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת ע"ש. אמנם כבר כתוב בבני יששכר (תשרי מאמר ד יד-לט) בשם

הגליון הזה נתנדב על ידי

<p>לעילוי נשמת הרבנית הצדיקת מרת שינדל רבקה בת הגה"צ ר' יצחק ע"ה אשת חבר של כ"ק מורן אדמו"ר בעל עור מיהודה זצוק"ל נפטרה ח"ו סיון שנת תשס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת כ"ק הגה"צ רבי שלמה זלמן בן הגה"צ רבי יהושע זצוק"ל אבד"ק תולדות אהרן נפטר יום ח"ו סיון תשע"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>מוה"ר ר' יצחק יהודה ברוין הי"ו לרגל השמחה השרייה במעונו בנישואי בתו למזל טוב</p>	<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' שלום זאב קאהל הי"ו לרגל השמחה השרייה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות</p>	<p>מוה"ר ר' ישראל פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרייה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות</p>	<p>מוה"ר ר' יואל גראס הי"ו לרגל השמחה השרייה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות</p>	<p>מוה"ר ר' דוד כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרייה במעונו בתגלחת בנו למזל טוב</p>
--	--	---	---	--	---	---